

AĞRI İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE YAŞAM MEMNUNİYETİ ARAŞTIRMASI

Adnan ÇİMEN*
Orhan ÇINAR**
Faruk KAYA***

Özet : Bu çalışmanın amacı, Ağrı ilinin sosyo-ekonomik yapısını incelemek ve Ağrı'da yaşayan insanların yaşam memnuniyeti düzeyini belirlemektir.

Araştırmanın örneklemini 2005 yılı Mart ayında Ağrı il merkezi ve ilçelerinde yaşayan 1809 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “*Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yaşam Memnuniyeti Anketi*” kullanılmıştır.

Araştırma bulguları, Ağrı ilinin birçok alanda geri kaldığını açıkça göstermektedir. Ağrı'da yaşayan insanlar bu geri kalmışlığın farkında olup bunun sebeplerini başta yöneticilere sonra da iklime ve tembelliğe bağlamış, imkânları olursa başka yere göç etmek istediklerini ifade etmişlerdir. Mevcut koşullara göre Ağrı'da yaşayan insanların yaşam memnuniyeti düzeyi Türkiye geneline göre beklenenden daha yüksek çıkmıştır. Bu durum, Ağrı'da yaşayan insanların kanaatkar olmalarıyla açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Ağrı İli, kalkınma, yaşam memnuniyeti.

I. Giriş

Kalkınma ve onun önemli göstergelerinden olan yaşam kalitesinin yükseltilmesi bütün toplumların temel amacıdır. Fakat bu amacın ne seviyede yakalandığını veya gerçekleştiğini tespit etmek görüldüğü kadar kolay değildir. Bu maksatla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan biri de yaşam memnuniyetinin tespit edilmesine yönelik çalışmalardır.

Bu çalışmada hem Türkiye genelinde hem de içinde yer aldığı Doğu Anadolu coğrafyasının en geri kalmış yörelerinden biri olan Ağrı İlinde sosyo-ekonomik yapı ve bu yapıyla bağlantılı olarak yaşam memnuniyetinin mahiyetinin ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ağrı İl merkezi ve bu merkeze bağlı bazı köyler ile yine Ağrı iline bağlı ilçelerde bir mahalle ve bu ilçelere bağlı bazı köylerde toplam 1809 kişi üzerinde yapılan anket çalışmasının bulguları çeşitli değişkenlere göre yorumlanmıştır.

II. Kalkınma ve Yaşam Memnuniyetinin Ölçülmesi

Kalkınma, insanoğlunun bugüne kadar karşılaştığı en büyük mücadele olarak kabul edilmektedir(Todaro,1997:3). Bu yönüyle kalkınma kapsamlı ve

* Dr., Ağrı Vali Yardımcısı

** Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Ağrı Eğitim Fakültesi

*** Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Ağrı Eğitim Fakültesi

herkes tarafından yakalanması arzu edilen bir hedeftir. Kalkınmış olmak, yatırım artışı, teknolojik gelişme, verim artışı, reel gelir artışı, eğitim düzeyinin yükseltilmesi yanında düşüncenin, zihniyetin ve tüm toplumda sosyo-ekonomik yapının değişmesi anlamına gelir(Özgüven,1988:99). Buna rağmen kalkınmayı bir çırpıda tanımlamak çok kolay değildir.

Neo-klasik Keynesyen Teorinin önemli temsilcilerinden olan Samuelson, kalkınmayı gelişmiş ve azgelişmiş ülke özelliklerini karşılıklı kıyaslayarak tanımlamaktadır (Samuelson,1973:765-767). Yine benzer şekilde Manchester Üniversitesi Ekonomik Çalışmalar okulundan Colman ve Nixon, kalkınmayı iki ülke arasındaki birtakım ekonomik değer ve kriterlerin karşılaştırılması sonucu ölçülebilen gelişme süreci olarak tanımlayarak kalkınmanın özellikle **normatif yönü** üzerinde durmaktadırlar. Yazarlara göre; kalkınma kavramı sosyal bilimlerin farklı bakış açılarından farklı analizlere ulaşıldığından ve bu analizlere göre ölçüldüğünden normatif bir kavramdır(Colman ve Nixon,1994:2).

Bütün bunlara rağmen ülkelerin ne kadar kalkınmış olduklarını, dolayısıyla yaşam kalitesinin yüksekliğini ve yaşam memnuniyetini tespit için çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Alvaro **Montenegro**'nun bu konuyla ilgili yaptığı bir çalışmada, kalkınmanın görece ve kesin yönlerinin olduğu bunların teoride ve pratikte ayrı ayrı kullanıldığı belirtilmektedir. **Montenegro** çalışmasında kalkınmanın yaşam düzeyi endeksi, fiziksel yaşam kalitesi endeksi, dört faktörden oluşan yaşam beklentisi, ilkokulda okullaşma oranı, sağlıklı temiz suya ulaşma oranı ve kişi başına milli gelirden oluşan bir kalkınma seti (Dünya Bakası, 2000) ve teorik temelleri Pakistanlı iktisatçı Mahbub ul-Haq tarafından atılan ve 1990 yılından beri Birleşmiş Milletler tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanan “insani kalkınma endeksleri” aracılığıyla ölçülebileceğini vurgulamakta ve kendisi de sabit iş, düşük enflasyon, iyi gelir dağılımı, yeterli su, sivil özgürlükler, uzun yaşam gibi 15 dolayında kriterle kalkınmanın ölçülebileceğini belirtmektedir (Montenegro, 2004:4).

Erson-Lane “Demokrasi ve Kalkınma: İstatiksel Açıklama” konulu çalışmalarında kalkınmanın ekonomik büyüme, sosyal ekonomik refahın genel seviyesinde değişme ve sosyal eşitlik gibi bazı oranlarda meydana gelecek değişmeler olarak tarif edilebileceğini, bunların da ekonomik büyüme, **yaşam kalitesi** ve gelir eşitliği gibi göstergelerle ölçülebileceği vurgulanmaktadır (Erson ve Lane,1996:55).

Çeşitli ülkelerde yaşam kalitesinin tespiti ile ilgili değişik raporlar hazırlanmıştır. Yerel ve merkezi hükümete sosyo-ekonomik yaşamın iyileştirilmesi için önerilerde bulunmak amacıyla Yeni Zelanda'nın 8 büyük kenti için hazırlanan rapor buna örnek olarak gösterilebilir. Bu raporda hane halkı, bilgi ve yetenek, ekonomik yaşam standardı, ekonomik kalkınma, konut, sağlık, doğal çevre, çevre düzeni, güvenlik, sosyal bağımlılık ve sivil ve politik

haklar gibi ana başlıklarından oluşan 56 yaşam kalitesi göstergesi esas alınmıştır.¹

Türkiye’de bu alanda en kapsamlı çalışmalar Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) veya yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılmaktadır. DPT tarafından yapılan araştırmalarda ülke coğrafyasında dengeli gelişmenin sağlanması, uygulanacak politikalara yön vermek ve il ve ilçeler arası gelişmişlik sıralamasını tespit etmek amacı güdülmektedir.

DPT tarafından bu amaçla 1991 yılında yapılan çalışmada İller için ölçülebilen 52 gelişmişlik göstergesi tespit edilmiştir (DPT Yayın No: 2265,1991:15-19). 1996 yılında yapılan gelişmişlik araştırmasında 52 olan kriterlerin bir kısmı değiştirilmiş ve yenileri ilave edilmek suretiyle 58’e çıkarılmıştır. Bu göstergeler fert başına milli gelir, okuryazar oranı, on bin kişiye düşen otomobil sayısı, asfalt yol oranı, bebek ölüm oranı gibi çok geniş temel altyapı, sosyal ve ekonomik içerikli başlıklardan oluşmaktadır(Dinçer, Özarsalan ve Satılmış, 1996:42).

DİE tarafından hazırlanan ve en son 2004 yılında yayınlanan “yaşam memnuniyeti araştırması” bu alanda yapılan çalışmalara başka bir örnektir. Haneye ilişkin 24 ve bireye ilişkin 45 sorudan oluşan bu araştırma ile bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik gibi alanlarda içinde buldukları durum ve bunlara ilişkin memnuniyetlerinin ne yönde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır (DİE,2004).

Türkiye Hükümeti ile UNİCEF arasında 2003 yılında yapılan “Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi” çalışmasında **yaşam kalitesi göstergeleri** olarak kabul edilen bazı kriterler tespit edilmiştir. 25 farklı değişkenden oluşan göstergeler; okuryazar oranı, tam aşılılık oranı, temiz içme suyuna hiç ulaşamayan hane oranı gibi konulardan oluşmaktadır (İller İdaresi Genel Müdürlüğü,2003:6-10). Yaşam Kalitesi Göstergeleri, belli bir toplumdaki yaşam kalitesinin sayısal olarak ölçülmesini içermektedir(Yalın,2003:18).

Çeşitli Bakanlıklar, Ağrı Valiliği ve diğer kamu kuruluşlar tarafından Ağrı İlinin sosyo-ekonomik yapısıyla ilgili rapor, yıllık benzeri çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, Ağrı ilinde “sosyo-ekonomik yapı ve yaşam memnuniyetin” tespiti için bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

KOSGEB tarafından 2001 yılında hazırlanan “Ağrı İl Profili” konulu çalışmada genel olarak Ağrı ilinin, coğrafi durum, nüfus, eğitim, sosyal güvenlik, doğal kaynaklar, altyapı, inşaat, enerji, turizm, tarım, bankacılık, kamu yatırımları, teşvikler, vergiler, gayri safi hasıla, ticaret, imalat konuları üzerinde durulmaktadır(Göktürk,2001).

Ağrı İli Tarım Mastır Planı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) işbirliği ile hazırlanan Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan “il

¹ Quality of Life in New Zealand’s Eight Largest Cities, 2003, 7-10. www.bigcities.govt.nz

tarım ve kırsal kalkınma mastır planlarının hazırlanmasına destek projesi” kapsamında Ağrı İl Müdürlüğü elemanları tarafından hazırlanmıştır. Plan özellikle tarımsal açıdan geniş ve ayrıntılı bilgiler içermektedir(Ağrı Tarım Mastır Planı,2002). Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı tarafından 2004 yılında hazırlanan “Ağrı Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması” konulu çalışma bu alanda yapılan çalışmalara ilişkin en iyi örneklerden biridir(Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,2004). Bu konulara paralellik arz eden başka bir çalışma da “Ağrı Ovası ve Çevresinin Coğrafi Etüdü” konulu doktora tez çalışmasıdır (Kaya,2001). Bunların dışında çeşitli tarihlerde Ağrı Valiliği tarafından yıllık, rapor vb. çalışmalar yapılmıştır.² Bu çalışmaların tümünde mevcut durumun tespiti ve önerilen çözümler üzerinde durulmuştur.

Şunu belirtmek gerekir ki Ağrı ilinde günümüze kadar bu çalışma benzeri, bireylerin yaşam memnuniyeti ve sosyo-ekonomik durumları üzerine bir araştırma yapılmamıştır. Bu yönüyle araştırma Ağrı ilinde bir ilk olma özelliğini taşımaktadır.

III. Ağrı İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Araştırma konusunu oluşturan Ağrı ili, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat–Van Bölümü sınırları içerisinde yer almakta ve morfolojik açıdan bir akarsu havzası özelliği göstermektedir. Yüzölçümü yaklaşık 11 376 km² yi bulan araştırma sahasının ana topoğrafik şekillerini dağlar, bunlar arasında yer alan vadiler, tepelik alanlar, aşınım yüzeyleri ve ova düzlükleri oluşturmaktadır.

Ağrı ilinde, planeter ve coğrafi faktörlere bağlı olarak Doğu Anadolu'nun karasal iklimi etkili olmaktadır. Ağrı meteoroloji istasyonunun 61 yıllık (1939–2000) gözlem verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 6,0°C'dir. Ağrı'da sıcaklık değeri Ağustos ayında 39,9°C'ye yükselebilmekte ve Ocak ayında ise –45,6°C'ye kadar inebilmektedir. Donlu günler sayısı ise 160.7 günü bulmaktadır. Kar yağışlı günler sayısının 44,8 günü bulduğu sahada, kar örtüsü ortalama 116,8 gün boyunca yerde kalmaktadır. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi Ağrı ili ülkemizde karasal iklimin en sert yaşandığı yerlerden biridir. Dolayısıyla yörede iklimin beşeri ve ekonomik faaliyetler üzerindeki şekillendirici etkisi son derece fazladır.

Doğu Anadolu'ya doğudan gelen göç ve akınların ilk durağı olan kent, devamlı bir kültür ve medeniyet merkezi olamamıştır. Çünkü Asya'dan Anadolu'ya olan göç akınlarının geçit kapısı olması nedeniyle, yörede yaşayan halk sık sık değişmiş, maddi kültür belgeleri tahrip edilmiştir.

İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında 104 443 dolayında olan ilin nüfusu, 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 528 744 kişiye ulaşmış

² Bu çalışmalardan bazıları şöyledir; **1)** Cumhuriyetin 75. Yılında Ağrı, Hazırlayan; İsmet Alpaslan, Yücel Ofset, Ankara, 1998, **2)** 2003 Yılı Ağrı İlinin Yıllık Ekonomik ve Ticari Durumu Hakkında Rapor, **3)** Ağrı Valiliği Planlama İl Müdürlüğüne hazırlanan çeşitli rapor ve bilgilendirme dosyaları

ve nüfusu 73 yılda yaklaşık 5,2 kat artış göstermiştir. İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında Ağrı'da yaşayan nüfusun % 14'ü şehirlerde yaşarken bu oran özellikle 1950 den sonra sürekli bir artış göstererek 2000 yılında % 47,7'ye ulaşmıştır (10 000 kriterine göre).

Ağrı ülkemizin hızlı göç veren yörelerinden biridir. Bir mekanda yaşayan insanları yerlerinden yurtlarından eden, onları göçe zorlayan nedenlerin başında, *geçim sıkıntısı, yaşam standartlarının düşüklüğü ve daha insanca bir yaşam sürme* arzusu gelmektedir. İnsanları geçim kaygısına düşüren şartların başında, hızlı nüfus artışının yarattığı baskı gelmektedir. Başka bir anlatımla, yetersiz üretim karşısında, hızlı nüfus artışı halkın geçim için yeni yollar aramasına ve göçe hazır bir potansiyel oluşturmaya yol açmıştır (Özgür,2000:143-144). Yöreyi etkisi altında bulandıran göçün nedenleri arasında; terör olayları, kan davaları ve güvenlik gerekçesiyle yerleşme boşaltma ve diğer bazı sosyal ve ekonomik etkenler de sayılabilir.

Kadınların ortalama ilk evlenme yaşı kırsal alanda 17, kentsel alanda ise 17,5'tir (DİE,2000:34). Akriba evliliği kırsal alanlarda %54, kentsel alanlarda ise %36 oranında gözlenmiştir. Ağrı ilinde doğurgan çağdaki kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı yıllara göre artış ve azalışlar göstermekle birlikte oldukça fazladır. Yörede doğurganlık yaşının sonunda olan 45-49 yaştaki bir kadın için 2000 yılında ortalama çocuk sayısı 7,6 dır(DİE,2000:34).

Bilindiği üzere yörede halen ataerkil aile tipi yaygındır. Bu aile biçiminde bireylerin temel karar ve davranışları yaşlı aile bireylerinin gözetimi altında oluşmaktadır. Öte yandan ataerkil aile yapısında, kişisel katkılarına bakılmaksızın, ailenin bütün bireylerinin barınma, giyecek ve diğer temel ihtiyaçları aynı çatı altında karşılanmaktadır. Böyle bir aile biçimi ve kişisel ilişki düzeyi, çocuk sahibi olmanın anne ve babaya doğrudan maliyetini azalttığından, doğum sayısı 10'a hatta 12'ye yükselebilir. Kuşkusuz, çocuğun gelir kaynağı olarak önem taşıdığı ve bir nevi hayat sigortası olarak kabul edildiği de bir gerçektir. Özellikle bölgede mevcut olan aşiret yapısı ve yaygın olan kan davaları nedeniyle, düşmanlarına karşı güçlü görünme arzusu, çok çocuğu teşvik etmektedir(Kaya,2001:286).

Bölgede bebek ölümlerinin yüksek olmasının nedenleri, eğitimsizlik, sağlık imkânlarının yetersizliği ve hijyen şartlarında görülen yetersizlik gibi olumsuz faktörlerdir. Bununla birlikte sağlık alanındaki iyileşmelere paralel olarak bebek ölüm hızı ülke genelindeki yapıya benzer şekilde azalmaktadır. 1967 yılında 1000 canlı doğumdan yaklaşık 148'i bir yaşını doldurmadan ölümle sonuçlanırken bu sayı 1997 yılında 58'e düşmüştür(DİE,2000:35).

Kırsal kesim meskenlerinin tamamında, kent meskenlerinin de en az yarısında plan ünitelerinin sağlıklı bir ortam teşkil etmediği gözlenmektedir. Söz konusu yerleşmelerde ekonomik faaliyetlerden hayvancılık ekonomisi nedeniyle, ahır ve samanlık, gibi eklentiler, aile konutunun bir bölmesi veya altıdır. Şüphesiz bu zorunluluk kışların sert geçmesi nedeniyle, ısınma ihtiyacından kaynaklanmıştır. Ancak, ev ve ahırın aynı konutta yer alması, bir

takım parazitler ve enfeksiyonel hastalıklara neden olmaktadır. Çocuklarda sık sık ishal, sıtma, tifo gibi hastalıkların görüldüğü belirtilen yerleşmelerde, hayvan gübrelerinin açıkta ve aile konutunun yakınında bulundurulması, özellikle kadın ve çocukların tuvalet ihtiyaçlarını ahırlarda gidermeleri, bu hastalıklara yol açan kötü çevre koşullarıdır.

Ağrı'da elverişsiz çevre ve sosyo-ekonomik koşullar kadar, beslenme şekli de toplum sağlığını etkileyen önemli bir faktördür. Yetersiz ve dengesiz beslenmeden kaynaklanan hastalıklar yaygındır. Ağrı'da, nüfusun önemli bir kısmının geçim kaynağını, tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Özellikle hayvancılık, sahada dar gelirli ailelerin en önemli geçim kaynağıdır. Ancak, hayvancılıkla uğraşan dar gelirli ailelerin beslenmelerinde, hayvansal ürünleri yeterince tüketemedikleri gözlenmektedir. Ağrı ve çevresinde sebze ve meyve üretimi çok sınırlı olduğundan, özellikle kırsal kesim nüfusunun sebze ve meyve tüketimi oldukça azdır. Yöre nüfusunun önemli bir bölümünün alım gücünün çok düşük olması nedeniyle, **gizli bir açlık olayının** da bulunduğu bir gerçektir. Kırsal kesimde olduğu gibi, kent yerleşmesinde oturan çok sayıdaki dar gelirli ailenin de, birçok gıdayı çoğu zaman yeterince satın alamadıkları anlaşılmaktadır.

Ağrı genelinde okuma yazma bilenlerin oranı % 68 olup cinsiyetler arasında önemli bir fark gözlenmektedir. Erkeklerin okuma yazma oranı %82.7 iken bu oran kadınlarda %52.3'tür. Halbuki Türkiye genelinde okuryazarlık oranı kadınlarda %80.6, erkeklerde ise %93.9'dur. Bu verilerde özellikle kadınların okur yazarlık oranı açısından ülke ortalamasının bir hayli altında olduğunu göstermektedir. 2000 yılı itibarıyla ilde 25 yaş ve daha yukarı yaştaki erkeklerin %45.6'sı, kadınların ise % 21.1'i ilkokul mezunudur. Ortaokul ve ortaokul sonrası eğitim düzeylerinde bulunan kadın ve erkek oranları arasında önemli farklılıklar vardır. 2000 yılında ortaokul mezunu olan erkeklerin oranı, kadınların oranından yaklaşık **dört kat**, lise mezunu olan erkeklerin oranı ise yaklaşık **beş kat** (E:%12.8'i, K:%2.6'sı) daha fazladır. Cinsler arası eğitim düzeyindeki farklılık yükseköğretim mezunları için de(E:%4,9'u, K:%1,2'si) geçerlidir (DİE,2000:31-33).

Ağrı ilinde erkeklerin işgücüne katılma oranları %71,9 iken, bu oran kadınlarda % 51,8'dir. İlin temel geçim kaynağının hayvancılık ve tarıma dayanması nedeniyle özellikle kırsal kesimlerde yaşayan kadınların önemli bir kısmı tarımsal işlerde çalışmaktadır(DİE,2000:31-33).

Ağrı ve çevresi, elverişli konum şartlarına rağmen yeterince gelişmemiştir. 2001 yılı itibarıyla Türkiye genelinde kişi başına milli gelir 2146 \$, Kocaeli'nde 6165 \$ iken, Ağrı 568 \$ ile 81 il içinde son sırada yer almaktadır. 2005 yılı itibarıyla Türkiye genelinde kişi başına milli gelir 4964 \$ olarak gerçekleşmişken Ağrı ili için bu değer yaklaşık olarak 1100 \$ civarındadır(Atalay ve Mortan,2006:423).

Yukarıdaki açıklamalar ve sayısal verilerden de anlaşılacağı üzere Ağrı ili, temel ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayanan, geçim kaynaklarının çok

sınırlı oluşu nedeniyle sürekli olarak göç veren, potansiyel kaynakları çeşitli ve zengin olmasına rağmen yeterince değerlendirilmemiş, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorunlarına çözüm bekleyen ve kalkınması için belirli hizmet ve yatırımlara ihtiyaç duyulan, ülkemizin geri kalmış yörelerinden biridir.

IV. Ağrı İlinin Sosyo- Ekonomik Yapısı ve Yaşam Memnuniyeti Araştırması

A. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Ağrı ilinin sosyo-ekonomik yapısını incelemek ve Ağrı'da yaşayan insanların yaşam memnuniyeti düzeyini belirlemektir.

B. Araştırmanın Hipotezleri

- Hem Türkiye geneline göre hem de Doğu Anadolu Bölgesinde birçok alanda geri kaldığı kabul edilen Ağrı ilinin yapılan araştırmayla bu geri kalmışlık durumu doğrulanacaktır.

- Eğitim, sağlık, sosyal yapı, gelir düzeyi, aile yapısı gibi alanlarda yaşanan sıkıntılar kişilerin yaşam memnuniyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

C. Araştırmanın Varsayımları

Örneklemin evreni temsil ettiği, araştırmaya katılanların anket sorularına doğru ve içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir.

D. Araştırmanın Sınırlamaları

Araştırma, 2005 yılı Mart ayında Ağrı il merkezinde bir mahalle ve il merkezine bağlı iki köy, ilçe merkezlerinde birer mahalle ve bu ilçelere bağlı ikişer köyde yaşayan, 18 yaşından büyük kadın ve erkeklerle sınırlıdır.

E. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma betimsel nitelikte bir alan araştırmasıdır.

F. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Ağrı il merkezi ve ilçelerinde 2005 yılında yaşayan insanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, Ağrı il merkezinde bir mahalle ve il merkezine bağlı iki köy, ilçe merkezlerinde birer mahalle ve bu ilçelere bağlı ikişer köyde yaşayan, 18 yaşından büyük kadın ve erkekler arasından rassal olarak seçilmiş 1809 kişiden meydana gelmektedir.

Karasar'a göre örneklem büyüklüğü için kesin bir sayı vermek olanaksızdır. "Evrenin belli bir yüzdesini örneklem olarak alma" işleminin bilimsel bir değeri yoktur. Önemli olan "büyük örnek" değil, "iyi örnek" seçmektir (Karasar,1991:127). Diğer taraftan farklı evren büyüklükleri için kuramsal örneklem büyüklükleri verilmektedir (Balci,2001:107).

Tablo1. Tolerans gösterilebilir hata için gerekli örneklem

Evren	%5	%4	%3	%2
500	217	272	340	413
5 000	356	535	879	1622
50 000	381	593	1044	2290
100 000	382	596	1055	2344
1 000 000	384	599	1065	2344

Kaynak: Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Pegema Yayıncılık, 2001, Ankara.

G. Araştırmada Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “*Sosyo-ekonomik Yapı ve Yaşam Memnuniyeti Anketi*” kullanılmıştır. Anket soruları altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya katılanların demografik özellikleri, diğer bölümlerde *Eğitim, Sağlık, Sosyal Yapı-Aile, Ekonomi ve Yaşam Memnuniyeti* ile ilgili sorular yer almaktadır.

Araştırma sonucu elde edilen verilerin analizinde “**SPSS For Windows**” programı kullanılmış, verilerin frekans ve yüzde (%) dağılımları incelenmiştir.

H. Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar

1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Araştırmaya 2005 yılında Ağrı il merkezi ve ilçelerinde yaşayan 1809 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

	N	%
Erkek	1346	74
Kadın	463	26

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
Hiç	249	14
İlkokul	905	50
Ortaokul	268	15
Lise	305	17
Üniversite	82	4

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	N	%
18- 30	598	33
31-40	525	29
41+	686	38

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların Meslek Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
İşsiz	489	28
Çiftçi	684	38
Memur	134	7
Esnaf	145	8
İşçi	63	3
Serbest	284	16

Araştırmaya katılanların %26'sı kadın, %74'ü erkektir. Araştırmaya katılanların eğitim durumları, ilin genel eğitim durumunu yansıtmaktadır. Hiç okula gitmeyenlerin oranının %14 olduğu görülmektedir. Meslek durumuna göre dağılıma bakıldığında, araştırmaya katılanların %28'inin işsiz olduğu, %38'inin ise çiftçi olduğu bir başka deyişle tarım ve hayvancılıkla işgal ettikleri görülmektedir. Katılımcıların %16'sı serbest meslek sahibidir. Ancak bu gruba girenlere ne tür işler yaptıkları sorulduğunda, aslında çoğunun işsiz olduğu, mevsime göre büyük şehirlere gidip genellikle inşaatlarda amele olarak çalıştığı, bir kısmının ise Ağrı il merkezi veya ilçelerde tablacılık yaptığı veya ne bulurlarsa o işi yaptığı yönünde cevap alınmıştır.

2. Eğitimle İlgili Bulgular

Tablo 6. Öğretmenlerden memnun musunuz?

	N	%
Evet	1434	79
Hayır	375	21

Araştırmaya katılanların %79'u öğretmenlerden memnun olduklarını ifade etmektedirler. Ancak öğretmenlerle yönelik bu memnuniyetin eğitim öğretimin niteliği ile ne kadar ilgili olduğu açık değildir.

Bu konuda yapılan başka bir araştırmaya göre Ağrı'da görev yapan öğretmenlerin %66'sı disiplin aracı olarak dayağa başvurmaktadır(Çınar, Kaya ve Büyükkasap, 2004:269-274). Veliler de ders çalışmayan öğrenci için en iyi yolun öğretmen tarafından dayağa varan ceza vermesi görüşünü dile getirmektedirler. Genel olarak eğitim işiyle uğraşanlar olumlu olarak nitelendirilmekte, öğretmenin daha çok disiplin yönü düşünülmektedir. Toplumda öğretmenlere yönelik olumlu bakış açısını "Okusaydınız ne olmak

isterdiniz?” sorusuna verilen cevaplarda görmek mümkündür. Ankete katılanların %30’u bu soruya “öğretmen” cevabını vermişlerdir.

Tablo 7. Son 1 yıl içinde hiç kitap okudunuz mu?

	N	%	Erkek	Kadın
Evet	462	25	368 (%27)	95 (%21)
Hayır	1347	75	978 (%73)	363 (%79)

Ağrı’da yaşayan insanların kitap okuma oranı oldukça düşüktür. Tablo 7’ye göre araştırmaya katılanların ancak %25’i son bir yıl içinde kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Bu oran kadınlarda daha da düşmektedir.

Tablo 8. Kadınların okuması gerekli midir?

	N	%
Evet	1643	91
Hayır	91	5
Fikrim yok	75	4

Ağrı’da kadınların okuma-yazma oranı %52,3’tür. Oysa ülke genelinde bu oran %80.6’dır. Genelde Doğu Anadolu özelde de Ağrı İlinde kadınların okumasına karşı bulunduğu şekilde bilinen kanaatlerin bu çalışmayla doğrulanmadığı görülmektedir. Ancak bu iyimser tabloya rağmen hala %5’lik bir kesim kadınların okumasının gerekli olmadığını düşünmektedir.

Tablo 9. Kız çocukları ne kadar okumalıdır?

	N	%
Üniversite	1315	73
Lise	248	14
İlkokul	198	10
Hiç	48	3

Tablo 9’a göre kız çocuklarının hiç okumaması gerektiğini düşünen %3’lük bir kesim vardır(48 kişi, bunların tamamı erkektir). Kız çocuklarının üniversiteye kadar okuması gerektiği yönünde bir ağırlık (%73) olsa bile gerçekte kız çocuklarının büyük ölçüde okula gönderilmediği bilinmektedir. Bu durumun çeşitli sosyo-ekonomik sebepleri vardır. Yöredeki namus anlayışı, okul tercihinin erkek çocuktan yana kullanılması, fazla çocuk sahibi olmaktan dolayı ailelerin isteseler bile çocuklarını okula gönderecek ekonomik durumda olmamaları, az da olsa kızların okumasına gerek olmadığı düşüncesi bu sebeplerden sayılabilir.

Tablo 10. Ailede çocukların eğitimiyle kim ilgilenir?

	N	%
Anne	554	31
Baba	292	16
Beraber	963	53

Anne ve babanın beraberce çocukların eğitimiyle ilgilenme oranı %53'tür. Ancak Tablo 5'te görüldüğü gibi işsiz veya serbest çalışan veya gününü iş arayarak geçiren babanın bu ortamda anneye yardımı kuşkuludur. Aslında ailede çocukların eğitimiyle çoğunlukla anne ilgilenmektedir. Fakat kadınların okuma yazma oranının düşük olduğu, kızların okula gönderilemediği bir ortamda, eğitim seviyesi düşük olan annenin çocukların eğitimine yeterince katkı sağlayamayacağı ortadadır. Okuma yazma oranı erkeklere göre daha düşük olan kadınların çocukların eğitimiyle daha fazla ilgilenmesi eğitimde bir kısır döngü oluşturmaktadır. Bu nedenle eğitim camiasının şikayetlerinin başında veli ilgisizliği gelmektedir.

3. Sağlıkla İlgili Bulgular

Tablo 11. Doktorlardan memnun musunuz?

	N	%
Evet	1045	58
Hayır	764	42

Doktorlardan memnun olmayanların oranı %42 olarak bulunmuştur. Bu memnuniyetsizliğin kaynağı doktorların iş yükünün fazlalığı, bazı doktorların vatandaşa iyi davranmaması, uzman sayısının azlığı olabilir. Doktorların günde 150-200 hastayı muayene ettikleri görülmektedir.

Ağrı'da en önemli sorunlardan biri de sağlıktır. İl merkezinde ve ilçelerde tam donanımlı sağlık kuruluşlarının sayısı azdır. Mevcut sağlık kuruluşlarında sağlık hizmetleri yeterince verilmemektedir. Yönetmeliksel, fiziksel koşullar, talep fazlalığı ve bireysel sebeplerden dolayı sağlık hizmetlerinin kalitesi düşüktür. Uzman doktor sayısı oldukça azdır. 14000 kişiye bir uzman doktor, 7000 kişiye ise 1 doktor düşmektedir. Sağlık sorunlarında ilk olarak Erzurum, daha sonra İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerde çözüm arayışına gidilmektedir.

Tablo 12. Dişlerinizi ne sıklıkla fırçalarsınız?

	N	%
Her gün	523	29
Haftada bir	488	27
Hiç	798	44

Ağrı'da yaşayan insanların sağlık hizmetlerinden faydalanma imkanlarının dūřuk olmasına paralel olarak koruyucu hekimlik alışkanlıkları da çok dūřuktur. En önemli alışkanlıklardan biri olması gereken diş fırçalama oranına bakıldığında dişlerini hiç fırçalamayanların oranı %44'tür. Sağlıklı ve dengeli beslenme konusunda da insanların yeterli bilgisi yoktur. Ancak bu noktada insanların ekonomik durumları da dikkate alınmalıdır. Yoksulluk ve açlık sınırının altında gelirleri olan hatta hiçbir geliri olmayan (%28 oranında işsiz olan) insanların öncelikli hedefi karınlarını doyurmak olmaktadır.

Tablo 13. Evinizde banyo tuvalet var mı?

	N	%
Evet	987	55
Hayır	822	45

Sağlıklı yaşam açısından çok önemli bir yer tutan temizlik için gerekli mekanların %45 oranında olmadığı görülmektedir. Ağrı'da modern donanımlı konutların sayısı oldukça azdır. Son yıllarda apartman yapımına az da olsa başlanmıştır. Konutlar genelde tek katlı ve az sayıda bölmeden oluşmaktadır. Tuvalet olarak genellikle evin dışında etrafı çevrilmiş bir fosseptik çukuru kullanılmaktadır. Hatta köylerde bu derme çatma tuvaletlerin olmadığı evlere de rastlanmaktadır. Ev içinde banyo bölmesine ancak apartmanlarda ve çok az evde rastlanmaktadır. Tek katlı evlerde banyo olarak suyu dışarıya akıtan küçük bir bölme yada leğen kullanılmaktadır.

4. Sosyal Yapı ve Aile İle İlgili Bulgular

Yapılan bu çalışmayla toplum bireylerinin aile, eş ve akraba dışında %13 oranında en fazla devlete güvendikleri, %20 oranında hiç kimseye güvenmedikleri tespit edilmiştir. Aile, eş ve akrabaya güvenme oranı ise %61 olarak bulunmuştur. Bu rakamlar toplumda aile ve akrabalık bağlarının kuvvetli olduğunu, insanların akraba ve devlet dışında kimseye güvenmediklerini göstermektedir. Böyle bir sosyal yapının toplumu aşiretleştirmeye götüreceği ve aşiretler arasında ortaya çıkan sorunların aşılmasında aşiret önde gelenleri ve devletin yegane çözüm mercii olabileceğini kabul etmek yanlış sayılmaz.

Tablo 14. Kan davası hakkında ne düşünöyorsunuz?

	N	%
Kötüdür	1541	85
Bazen mecbur kalınıyor	268	15

Bölgedeki önemli sorunlardan biri kan davasıdır. Kan davasının kötü olduğu hakkında genel bir tutum görölmesine rağmen %15'lik bir kesim çeşitli

sebeplerden dolayı mecbur kaldığını belirtmektedir. Kan davasının halen yaygın olmasında yukarıda tespit edildiği gibi bölgenin aşiret yapısı etkili olmaktadır.

Tablo 15. Günde kaç saat TV izlersiniz?

	N	%
Hiç	23	1
1 saat	192	11
2 saat	391	22
3+	1203	66

Tablo 16. TV’de ne tür programlar izlersiniz?

	N	%
Haber	951	53
Spor	276	15
Dizi	469	26
Belgesel	113	6

Araştırmaya katılanların %1’i hiç televizyon izlemediğini belirtirken, %66 oranında bir kesim 3 saat ve daha fazla televizyon izlediğini ifade etmektedir. Buna göre televizyon insanların sosyal yaşamında önemli bir yer kaplamaktadır. Büyük oranda kırsal nitelikte olan Ağrı’daki yerleşim birimlerinde yaşayan insanların günlük etkinlikleri dışındaki zamanlarının önemli kısmını televizyon izlemeye ayırdıkları görülmektedir. Televizyonda izlenen programların dağılımına bakıldığında haberler ilk sırada yer alır. Ardından spor, dizi ve belgeseller gelmektedir. Eğitim özelliği olan belgesel vb. programların izlenme oranı ise çok düşüktür.

Tablo 17. Yılda kaç kez Ağrı dışına gidersiniz?

	N	%
Hiç	563	31
1	304	17
2	341	19
3	194	11
4 +	407	22

İnsanların yaşadıkları mekanların dışına çıkıp başka yerleri görmeleri hem bilgi ve birikimlerinin artmasına hem de o yörelerle kültürel açıdan kaynaşmalarına sebep olmaktadır. Oysa Ağrı’da bu konuda insanların kendi içlerine kapandığı dışarıyla iletişimlerinin yeterli düzeyde olmadığı

görülmektedir. Araştırmaya katılanların %31'i 1 yıl içinde Ağrı dışına hiç gitmediğini belirtmektedir. Yılda 3, 4 veya daha fazla Ağrı dışına çıkanların oranı %30 civarındadır. Bu konudaki başka gözlemler, Ağrı dışına gidenlerin genellikle büyük şehirlerde mevsimlik işçi olarak çalışma amaçlı veya sağlık sorunlarından dolayı il dışına çıktıkları yönündedir. Tatil, gezme amaçlı seyahatler ise daha azdır.

Tablo 18. Aile planlaması gerekli midir?

	N	%
Karşıyım	205	11
Gereklidir	1461	81
Fikrim yok	143	8

Ağrı'da doğum oranı birçok sosyo-ekonomik nedenden dolayı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Erken evliliklerin yaygın oluşu, doğum kontrollerinde istenilen başarının henüz sağlanmamış olması, gelenekler, aşiret yapısı gibi faktörler bu nedenlerdendir. Araştırmaya katılanların %81'i aile planlamasının gerekli olduğunu düşünmektedirler. Oysa bu çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği gibi 2000 yılında 45-49 yaşta bir kadın için ortalama çocuk sayısı 7,6'dır ve doğum sayısı ortalama 10-12 dolayındadır. İnsanlar doğum kontrolünün gerekliliğine katılmakla beraber uygulamada bunun tersi gerçekleşmektedir. Çünkü yörede aşiret yapısından dolayı ailelerin büyük olması arzulan bir durumdur. Özellikle erkek çocuğun ailedeki yeri daha önemlidir. Çok erkek çocuğu olan baba bunun kendisine sosyal statü ve güç kazandırdığını böylece başka ailelere karşı caydırıcılığının arttığını düşünmektedir.

Tablo 19. Nasıl evlendiniz?

	N	%
Görücü Usulü	998	57
Severek	680	38
Kaçırarak	88	5

Araştırmaya katılanlardan evli olanların %57'si görücü usulü ile evlenmişlerdir. Eğitim seviyesi arttıkça görücü usulü ile evlenmeler azalmaktadır. Hiç okuma yazma bilmeyen ve ilköğretim mezunu olanların görücü usulü ile evlenme oranı %63 iken lise ve üniversite mezunlarında bu oran %45'tir. Eğitim seviyesi arttıkça insanların severek evlenme oranları artmaktadır.

Tablo 20. Çocuklarınızla oynar mısınız?

	N	%
Bazen	1071	63
Sürekli	340	20
Hiç	289	17

Çocuklarıyla sürekli oynayan, ilgilenen, duygusal, sosyal ve eğitim ihtiyaçlarına cevap veren anne ve babaların oranı %20'dir. Anne ve babalar genellikle çocuklarına yeterince zaman ayırmamakta ve ilgilenmemektedirler. Çocukların sorunları, ihtiyaçları yeterince araştırılmamaktadır. Çocuklar, okul dışındaki zamanının büyük bir kısmını anne ve babaların bu ilgisizliğinden dolayı muhtemelen sokakta geçirmekte ve orada sosyalleşmektedir.

Tablo 21. Çocuklarınızı döver misiniz?

	N	%
Evet	935	55
Hayır	765	45

Anne ve babaların çocuk eğitimi konusunda en çok başvurdukları yöntem; ceza, özellikle dayaktır. Araştırmaya katılanların % 55'i, çocuklarını dövdüklerini ifade etmektedirler. Eğitim seviyesi yüksek anne babalarda bu oran azalmaktadır. Örneğin üniversite mezunları arasında çocukları dövme oranı %48 iken, ilkokul mezunları arasında bu oran %57'dir.

Tablo 22. Eşinizle kavga eder misiniz?

	N	%
Evet	988	56
Hayır	778	44

Eşler arasında kavga oranı ise %56'dır. Bu bulgulara göre aile içi huzursuzlukların ve şiddetin yüksek olması muhtemeldir. Aile içinde iletişim sorunları, eşler arası kavga, olumsuzlukların çocuklara şiddet olarak yansması, bunlara ek olarak ekonomik sorunlar ailelerin sağlığını ciddi bir biçimde tehdit etmektedir. Boşanma oranının diğer bölgelere göre düşük olması aile yaşantısının huzur ve mutluluk dolu olduğu anlamına gelmemelidir. Geleneklere göre boşanmaların hoş karşılanmayışı, ayrılma halinde çocukların durumu, özellikle kadının ekonomik özgürlüğünün bulunmaması vb. sebeplerden dolayı çok sayıda evlilik zoraki devam etmektedir. Bu sonuçlar aynı zamanda töre cinayetlerinin varlık sebeplerini de ortaya koymaktadır.

Tablo 23. Kadın-erkek eşit midir?

	N	%
Evet	1348	75
Hayır	461	25

Araştırmaya katılanların %25'i kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedir. Ankete katılanlar, muhtemelen kadın ve erkeğin biyolojik yapılarından dolayı eşit olmadıklarını düşünmektedirler. Dolayısıyla kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin bir tarafın lehine olup olmadığı yeterince açık değildir.

5. Ekonomik Yapı ile İlgili Bulgular

Tablo 24. Geçim Kaynağı

	N	%
Tarım	542	30
Hayvancılık	622	34
Ticaret	213	12
Memuriyet	142	8
Diğer	290	16

Araştırmaya katılanların %64'ü tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Bu sonuç bölgenin geçiminin tarım ve hayvancılığa dayalı olduğunu göstermektedir. Bölgenin sanayileşmemiş olması, diğer potansiyel kaynakların kullanılmaması vb. sebepler bu sonucun ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Tablo 25. Tarlada çapa yapmak kimin işidir?

	N	%
Erkeklerin	1520	84
Kadınların	223	12
Çocukların	66	4

Tablo 26. Hayvanları otlatmak kimin işidir?

	N	%
Erkeklerin	1596	88
Kadınların	45	3
Çocukların	168	9

Tablo 27. Hayvanları ahırda yemlemek kimin işidir?

	N	%
Erkeklerin	1590	88
Kadınların	166	9
Çocukların	53	3

Geçim kaynağı genel olarak tarım ve hayvancılık olan yörede görev paylaşımında erkeklerin daha ön planda oldukları görülmektedir. Örneğin tarlada çapa yapılması, hayvanların meralarda otlatılması ve ahırda yemlenmesi gibi işler büyük oranda erkeklerin işi olarak kabul edilmektedir. Çok az da olsa kadınların yanında çocukların da tarımsal üretime katıldıkları görülmektedir.

Tablo 28. Ekmeğimizi nasıl hazırlarsınız?

	N	%
Tandırdan pişirerek	1411	78
Fırından alarak	398	22

Geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan yöre insanı, geleneksel üretim tarzını büyük oranda devam ettirmektedir. Örneğin araştırmaya katılanların %78'i ekmeğini kendisi pişirmektedir. Bu durum il ve ilçe merkezlerinde oturanlar arasında da yaygındır. Son yıllarda köylerden il ve ilçe merkezlerine büyük göçler yaşanmıştır. Şehrin kenar bölgelerinde köyü andıran yeni yerleşim bölgeleri oluşmuş, bir başka deyişle köy, kentin kenarına ve içine taşınmıştır. Burada kalan insanlar köydeki yaşam biçimini büyük oranda devam ettirmektedirler.

6. Yaşam Memnuniyeti Bulguları

Tablo 29. Hayatınızdan memnun musunuz?

	N	%
Evet	1062	58
Hayır	747	42

Araştırmaya katılanların %58'i hayatından memnun olduklarını ifade etmektedir. Bu sonuç, 2004 yılında DİE tarafından yapılan yaşam memnuniyeti araştırmasından elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Bu araştırmaya göre Türkiye genelinde yaşamlarından mutlu ve çok mutlu olanların oranı da %58'dir. Halbuki, Türkiye geneline göre gerek kişi başına düşen milli gelir gerekse diğer ekonomik veriler açısından oldukça geri planda olan Ağrı ilinde yaşam memnuniyetinin Türkiye ortalamasından daha düşük olması beklenirdi. Oysa, "memnuniyet" ve "mutluluk" olarak ölçülen iki değer birbirinin aynı olması Ağrı açısından bir çelişkiyi ifade etmektedir. Ekonomik açıdan geri kalmış yörelerin daha mutsuz olması gerekirken Ağrı'da durum böyle değildir. Yaşam şartlarının zor olmasına rağmen insanların hala mutlu olmaları durumunu, onların kanaatkar olmalarıyla açıklamak mümkündür.

Bu araştırmada memnuniyet ve memnuniyetsizlik sebepleri de sorulmuştur. Alınan cevaplarda hayatından memnun olanlar, memnuniyet kaynağı olarak ekonomik durum (%35), aile bağları (%27), sosyal ilişkiler (%21) ve sağlık durumunu (%17) gösterirken; mutsuz olanların çoğunluğu (%67) mutsuzluklarını ekonomik koşullarının kötü olmasına bağlamaktadırlar.

Tablo 30. Ömrünüzün sonuna kadar Ağrı'da yaşamak ister misiniz?

	N	%
Evet	814	45
Hayır	994	55

Tablo 31. İmkânınız olsa başka yere göç etmek ister misiniz?

	N	%
Evet	1185	65
Hayır	624	35

Araştırmaya katılanların %55'i ömrünün sonuna kadar Ağrı'da yaşamak istemediğini belirtmektedir. Göç etme imkanı olması durumunda göç etmek isteyenlerin oranı %65'e çıkmaktadır.

Tablo 32. Ağrı'nın geri kaldığına inanıyor musunuz?

	N	%
Evet	1571	87
Hayır	116	6
Fikrim yok	122	7

Tablo 33. Ağrı'nın geri kalmışlığının sebebi nedir?

	N	%
Kötü iklim/coğrafya	604	33
Tembellik	489	27
Kötü Yönetim	716	40

Araştırmaya katılanların %87'si Ağrı'nın geri kaldığını düşünmektedir. Yaşadığı yeri geri olarak değerlendiren insanların başka yere göç etmeyi düşünmeleri doğal karşılanmalıdır. Kötü iklim ve coğrafik koşulların zorluğu %33 oranında geri kalmışlığın sebebi olarak gösterilmektedir. Diğer bir sebep de %27 oranında tembelliktir. İnsanların tembelliğinin kalifiye eleman azlığı, istihdam olanakların yetersizliği, idareci ve kanaat önderlerinin yeterince sürükleyici olamamaları gibi sebeplerden kaynaklandığı söylenebilir.

Geri kalmışlığın sebebinin % 40 oranında kötü yönetime bağlanması kayda değer bir husustur. Burada yönetimin neyi kapsadığı açık değildir. Yönetimle; insanların kendi aile yönetimleri, mahallelerindeki muhtar, yerel yönetimlerden belediye başkanları, il genel meclis üyeleri, siyasi parti temsilcileri, merkezin taşradaki temsilcileri, vali, kaymakam, kamu kurumlarının yöneticileri, merkezi yönetimin bizzat kendisi, milletvekili ve hükümet gibi geniş bir yelpazeyi kastettikleri düşünülebilir. Sonuç itibariyle insanların büyük oranda bu yönetim yelpazesinden şikayetçi oldukları görülmektedir.

Araştırmada "Sizi yönetenlerden memnun musunuz?" şeklinde yöneltilen soruya %40 oranında verilen "Hayır" cevabı, yörenin geri kalmasında %40 oranında sorumlu tutulan kötü yönetim yakınlığıyla örtüşmektedir.

V. Sonuç

Ağrı'da yaşayan insanlar, Ağrı ilinin geri kaldığını, bu geri kalmışlıkta başta yönetenlerin sonra da iklim ve tembelliğin etkili olduğunu, imkanları olursa başka yere göç etmek istediklerini belirtmişlerdir.

Bu araştırmanın hipotezlerinde; yapılan araştırmayla Ağrı ilinin geri kalmışlık durumunun doğrulanacağı ve eğitim, sağlık, sosyal yapı, gelir düzeyi, aile yapısı gibi alanlarda yaşanan sıkıntılar nedeniyle burada yaşayan kişilerin yaşam memnuniyetlerinin olumsuz yönde etkileneceği ileri sürülmüştür. Elde

edilen bulgular Ağrı ilinin birçok alanda geri kaldığını açıkça göstermektedir. Bu durum hipotezin birinci kısmını doğrulamaktadır. Ancak hipotezin ikinci kısmında yer alan kötü yaşam koşulları sonucunda insanların yaşam memnuniyetlerinin daha düşük olması beklentisi araştırmayla doğrulanamamıştır. Beklentinin aksine yaşam memnuniyeti düzeyi kötü koşullara rağmen yüksek bulunmuştur. Bu durum, Ağrı'da yaşayan insanların kanaatkar olmalarıyla açıklanabilir.

Abstract : The aim of this study is to analyze the socio-economic structure of Ağrı and the satisfaction level of living among residents. The subject of this study is 1809 randomly selected people residing in Ağrı in March 2005. The “*Socio-economic Structure and Satisfaction Level of Living Questionnaire*” developed by researchers used to gather data. Findings indicate that Ağrı is a less developed province in many areas. The residents are aware of this situation and they think that the initial reason of this situation is governors and then hard continental climate and laziness. They revealed that they wanted to migrate if they could. Considering the available conditions of the province, the satisfaction level of living is found higher than expected value comparing to Turkey generally. This result can be explained by the contentment of residents.

Key Words: the Province of Ağrı, development, satisfaction of living

Kaynakça

- Ağrı Tarım İl Müdürlüğü. (2002). *Ağrı Tarım Master Planı*, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Atalay, İ., Mortan, K. (2006). *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Colman, D., Nixson, F. (1994). *Economics of Chance in Less Developed Countries*, Harvester Wheatsheaf, Coventry, Britain.
- Çınar, O., Kaya, F., Büyükkasap, E. (2004). *İlköğretim Okullarında Dayak, Birinci Sosyal Hizmetler Şurası*, Gökçe Ofset, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2000). *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Ağrı*, DİE, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2004). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*, DİE.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1991). *İllerin Ekonomik ve Sosyal Gelişmişlik Seviyeleri Tespiti Araştırması*, Ankara, DPT Yayınları No: 2265-KÖYBKG:35.
- Dinçer, B., Özarlan, M. ve Satılmış, E. (1996). *İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Ankara, DPT Yayınları No: 2466.
- Erson, S. ve Lane, J.E. (1996). *Democracy and Development: Statistical Exploration, Democracy and Development Theory and Practice*, Edited By Adrrian Leftwich, Cambridge, UK, Polity Pres.

- Göktürk, A.M. (2001). *Ağrı İl Profili Raporu*, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, Kalkınmada Öncelikli Yörelere, Ankara.
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü. (2003). *Haydi Türkiye Hizmette Kaliteye*, T.C.Hükümeti- UNİCEF İşbirliği Programı, Ankara, Aydoğdu Ofset Limited. Şti.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Sanem Matbaacılık, Ankara.
- Kaya, F. (2001). *Ağrı Ovası ve Çevresini Coğrafi Etüdü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Montenegro, A. (2004). An Economic Development Index, *NBER Working Paper*.
- Özgür, E.M. (2000). *Türkiye Coğrafyası*, A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Özguven, A. (1988). *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Quality of Life in New Zealand's Eight Largest Cities, 2003. (www.bigcities.govt.nz, 01.08.2005)
- Samuelson, P.A. (1973). *Economics*, McGraw Hill, Ninth Edition, USA.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2004). *Ağrı Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması*, SAG, Yayın No:133, Ankara.
- Todaro, M.P. (1997). Economic Development, *World Development Report*, Longman, Newyork.
- Yalın, H.İ. (2003). *Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi*, T.C.Hükümeti- UNİCEF İşbirliği Programı, Ankara, Aydoğdu Ofset Limited. Şti.